

Jadwiga Stobiecka
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

Konsumpcja, oszczędzanie i inwestowanie na poziomie indywidualnym – ujęcie regionalne¹

Streszczenie

Głównym celem pracy jest analiza porównawcza sposobu postrzegania ważności dziewięciu celów konsumpcji, oszczędzania i inwestowania przez przedstawicieli sześciu regionów Polski. Dokonano oceny stabilności opinii respondentów w zakresie ważności celów. Przeanalizowano różnice między regionami oraz grupami osób o opiniach stabilnych i niestabilnych. Ustalono hierarchię celów dla poszczególnych regionów. Dokonano grupowania obiektów (regiony) i zmiennych (cele konsumpcji, oszczędzania i inwestowania) ze względu na ich podobieństwo. Analizę przeprowadzono z wykorzystaniem testu Kruskala-Wallisa oraz analizy skupień. Wykazano potrzebę sprawdzania wiarygodności opinii respondentów, aby wnioski były merytorycznie uzasadnione. Ujawniono zbieżność między ogólnoeconomiczną charakterystyką regionów a postrzeganą ważnością celów. To potwierdza nie tylko zróżnicowanie regionów, ale i potrzebę edukacji konsumenckiej. Artykuł ma charakter badawczy.

Słowa kluczowe: konsumpcja, oszczędzanie, inwestowanie, ważność celów, stabilność opinii, analiza skupień.

Kody JEL: I31

Wstęp

W ostatnich latach w strukturze gospodarki światowej dokonały się ogromne zmiany. Miały one duży wpływ nie tylko na sferę gospodarczą, ale i społeczną. Popieranie wspólnej polityki gospodarczej i handlowej, a przez to wzrostu gospodarczego całych regionów i podnoszenia poziomu zatrudnienia oraz dobrobytu mieszkańców, stało się ważnym celem społeczności międzynarodowej. Przykładem jest Unia Europejska, do której nasz kraj należy od ponad dziesięciu lat.

Badania poziomu konsumpcji są ściśle związane z analizą warunków i poziomu życia obywateli. Dużo uwagi poświęca się też ubóstwu, wykluczeniu lub brakowi odpowiednich standardów życia (Lewis, Messy 2012; *The Eurosystem...* 2013). Z drugiej strony, coraz większego znaczenia nabiera potrzeba zarządzania finansami osobistymi. Oszczędzanie pieniędzy przez obywateli jest pożądane nie tylko ze względu na dobrobyt finansowy i bezpieczeństwo ich rodzin, ale także stan całej gospodarki. Ludzie posiadający oszczędności są przede wszystkim w stanie lepiej przetrwać kryzysy (np. utratę pracy czy problemy zdro-

¹ Praca jest częścią projektu sfinansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2011/01/B/HS4/04758.

wotne) i są mniej zależni od kredytu na pokrycie niespodziewanych wydatków. Na poziomie makroekonomicznym z kolei oszczędności stanowią siłę napędową banków oraz pozwalają bezpośrednio lub pośrednio na finansowanie inwestycji w przedsiębiorstwach.

W Europie niemal każdy kraj stworzył swój własny, oficjalny system monitorowania poziomu życia mieszkańców (Poggi i in. 2011). W naszym kraju corocznie, od kilku lat, publikowana jest diagnoza dotycząca warunków i jakości życia Polaków (Czapiński, Panek 2013). Konsumpcja wyrobów i usług jest też tematem wielu opracowań Głównego Urzędu Statystycznego. Monitorowane są postawy Polaków wobec oszczędzania (*Postawy Polaków...* 2012). Wiele opracowań dotyczy zachowań gospodarstw domowych. W artykule zwrócono uwagę na postrzeganie ważności celów, na które gospodarstwo domowe może przeznaczyć swoje zasoby finansowe, ale o opinię poproszono każdego z członków gospodarstwa domowego oddzielnie. Celem głównym pracy jest analiza porównawcza sposobu postrzegania ważności dziewięciu celów konsumpcji, oszczędzania i inwestowania przez przedstawicieli sześciu regionów Polski. Celami szczegółowymi były: prezentacja wpływu stabilności opinii respondentów na ocenę różnic między regionami w zakresie postrzegania ważności celów przez mieszkańców poszczególnych regionów oraz dokonanie grupowania zmiennych (celów) oraz obiektów (regionów), aby ustalić podobieństwa między nimi w zakresie objętym badaniem.

Założenia i metodologia badań

W zbiorze celów, na które gospodarstwo domowe może przeznaczyć swoje zasoby finansowe znalazły się następujące pozycje:

- zakup usług konsumpcyjnych materialnych związanych z wygodą – np. obiad w restauracji z rodziną (cel C1);
- zakup usług konsumpcyjnych niematerialnych związanych z czasem wolnym – np. wyjazd na wakacje (cel C2);
- zakup dóbr żywnościowych (cel C3);
- zakup dóbr trwałego użytku – np. RTV, AGD (cel C4);
- korzystanie z usług finansowych zwiększających bezpieczeństwo finansowe rodziny – np. ubezpieczenie na życie (cel C5);
- dokonywanie inwestycji finansowych – np. zakup akcji (cel C6);
- odkładanie pieniędzy w banku na lokatach (cel C7);
- inwestowanie w kosztowności – np. zakup obrazów, złota, dzieł sztuki (cel C8);
- inwestowanie w obligacje Skarbu Państwa (cel C9).

Instrumentem pomiarowym umożliwiającym zebranie potrzebnych informacji była zmodyfikowana forma skali stałej sumy (*constant sum scale*). Przyjęto, że skala ta ma status skali ilorazowej. Zadaniem respondentów był podział 100 punktów między wskazane im zbiory celów. Sposób prezentacji celów umożliwił uzyskanie dwóch skal pozwalających na

ocenę stabilności opinii respondentów w analizowanym obszarze. Pierwszą z uzyskanych skal (S1) nazwano skalą powiązań prostych, drugą (S2) – skalą powiązań złożonych².

W badaniach ogólnopolskich wzięło udział 1100 respondentów. Próbę dobrano losowo. Podział Polski na regiony przyjęto za Głównym Urzędem Statystycznym (*Regiony Polski* 2013), który wyróżnia sześć regionów:

- region centralny (R1) – województwa łódzkie i mazowieckie,
- region południowy (R2) – województwa małopolskie i śląskie,
- region wschodni (R3) – województwa lubelskie, podkarpackie, podlaskie i świętokrzyskie,
- region północno-zachodni (R4) – województwa lubuskie, wielkopolskie i zachodniopomorskie,
- region południowo-zachodni (R5) – województwa dolnośląskie i opolskie,
- region północny (R6) – województwa kujawsko-pomorskie, pomorskie, warmińsko-mazurskie.

W tabelach prezentowanych w dalszej części artykułu stosowane będą symbole celów, skal pomiarowych i regionów podane powyżej w nawiasach.

W tabeli 1 przedstawiono ogólną charakterystykę regionów ze względu na sześć zmiennych ogólnoeconomicznych. W przypadku czterech pierwszych zmiennych podane w tabeli liczby stanowią udział danego regionu w wyniku ogólnym (stan dla całej Polski). Piąta zmienna charakteryzuje region ze względu na sytuację na rynku pracy. Na podstawie tych danych starano się ustalić podobieństwo między regionami z wykorzystaniem analizy skupień (moduł dostępny w programie STATISTICA, wersja 10). Aglomeracji dokonano metodą Warda z wykorzystaniem odległości euklidesowej (Stanisz 2007, s. 115, 122). Grupowano przypadki (regiony). Wyniki w postaci diagramu drzewa pokazano na rysunku 1. Dokonując „odcięć” przy odległości wiązania równej 15 (linia przerywana) uzyskano trzy skupienia obejmujące: pierwsze – trzy regiony (R4, R6 i R3), drugie – dwa regiony (R1 i R2) i trzecie, do którego zaliczony został tylko jeden region (R5) – najbardziej odbiegający od pozostałych.

Tabela 1
Charakterystyka ogólnoeconomiczna regionów (w %)

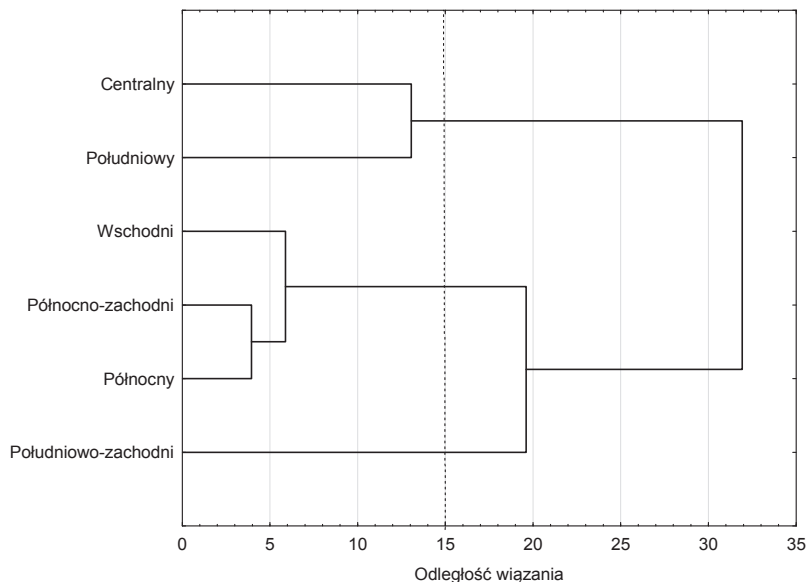
Wyszczególnienie	Region					
	R1	R2	R3	R4	R5	R6
Powierzchnia	17,2	8,8	23,9	21,3	9,4	19,3
Ludność	20,3	20,7	17,6	16,1	10,2	15,1
Produkt krajowy brutto	28,4	20,3	12,3	15,4	10,6	12,9
Nakłady inwestycyjne (wg lokalizacji inwestycji, rok 2011)	25,7	19,9	15,2	15,5	10,2	13,5
Stopa bezrobocia	9,0	9,8	11,7	9,2	10,7	9,8

Źródło: Regiony Polski (2013, s. 4, 6, 12, 16).

² Dokładny opis metody i sposób podziału respondentów na klasy stabilności omówiono (w:) Stobiecka (2014).

Rysunek 1

Diagram drzewa uzyskany dla danych z tabeli 1 (metoda Warda, odległości euklidesowe)

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 2

Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych w regionach w roku 2012 (w %)

Kategoria wydatku	Region					
	R1	R2	R3	R4	R5	R6
Żywność	23,3	26,3	29,6	27,2	25,6	27,1
Mieszkanie	19,6	23,6	20,6	21,2	20,6	21,6
Wyposażenie	5,1	5	5,5	4,3	4,9	5,2
Zdrowie	5,6	5,1	5,2	4,6	5,3	5
Edukacja	1,9	1,1	1	1	1	1,3
Komunikacja	4,0	4,2	4,2	4,3	4,2	4,2
Rekreacja	9,7	8,3	7,3	8,2	8,9	8,3
Pozostałe wydatki	30,8	26,4	26,6	29,2	29,5	27,3

Źródło: Regiony Polski (2013, s. 28)

W tabeli 2 zamieszczono dane pozwalające na prześledzenie struktury konsumpcji w analizowanych regionach na przykładzie siedmiu kategorii wydatków. Na podstawie tych

danych można stwierdzić, że regionami najbardziej różniącymi się od pozostałych są: R1 (region centralny) i R3 (region wschodni). Pierwszy z wymienionych charakteryzuje się relatywnie najniższymi wydatkami na żywność i mieszkanie i najwyższymi na edukację i rekreację (w stosunku do wydatków ogółem), zaś drugi – najwyższymi wydatkami na żywność i najniższymi na edukację.

Stabilność opinii respondentów w świetle wyników badań

Przed przystąpieniem do właściwej analizy danych dokonano oceny stabilności opinii respondentów dzieląc ich na sześć grup w zależności od umiejętności wyrażania powtarzalnych opinii na temat ważności celów konsumpcji, oszczędzania i inwestowania. Uzyskane wyniki w regionach, z wyszczególnieniem klas o opiniach stabilnych (były to trzy klasy) i niestabilnych (także trzy klasy) podano w tabeli 3. Wynika z niej, iż ogółem powtarzalne opinie wyrażało około 74,4% badanych osób. Najwięcej takich respondentów było w regionach R6 (region północny) i R5 (region południowo-zachodni).

Tabela 3

Udział osób o opiniach stabilnych i niestabilnych w poszczególnych regionach

Wyszczególnienie	Region						Ogółem
	R1	R2	R3	R4	R5	R6	
Klasy stabilne	69,0%	68,0%	73,3%	70,0%	80,0%	81,0%	74,4%
Klasy niestabilne	31,0%	32,0%	26,7%	30,0%	20,0%	19,0%	25,6%

Źródło: opracowanie własne.

W dalszej kolejności podjęto próbę wykrycia statystycznie istotnych różnic w postrzeganiu ważności celów konsumpcji, oszczędzania i inwestowania między regionami zarówno dla grupy osób o opiniach stabilnych, jak i niestabilnych. Wykorzystano w tym celu test Kruskala-Wallisa, który jest uznawany za nieparametryczną alternatywę jednokierunkowej analizy wariancji (Aczel 200, s. 731-732). W pierwszej grupie (osoby o opiniach stabilnych) wyniki testu wskazały na występowanie różnic statystycznie istotnych na poziomie $\alpha=0,01$ dla wszystkich celów, niezależnie od przyjętej skali (S1 czy S2). W drugiej grupie (osoby o opiniach niestabilnych) na tym samym poziomie istotności ujawniono różnice między czterema celami wg skali S1 (pięcioma na poziomie $\alpha=0,05$) i dwoma wg skali S2 (pięcioma na poziomie $\alpha=0,05$). Uzyskane rezultaty zbiorcze dla porównań wielokrotnych, podano w tabeli 4 (dla respondentów o opiniach stabilnych) i 5 (dla respondentów o opiniach niestabilnych). Sytuacje badawcze, w których różnice istotne statystycznie na poziomie $\alpha=0,05$ wystąpiły między parami regionów oznaczano znakiem „+”, zaś brak różnic znakiem „—”.

Analiza tabeli 4 pozwala zauważyć, że w przypadku osób o opiniach stabilnych na obu skalach równocześnie ujawniono wystąpienie statystycznie istotnych różnic dla 19 par re-

gionów. Dla kolejnych 11 par miało to miejsce tylko dla skali S2 (skala porównań złożonych), a dla 4 par – tylko dla skali S1 (skala porównań prostych). Z kolei tabela 5 wskazuje wyraźnie, że takiej zbieżności nie uzyskano dla osób o opiniach niestabilnych. Na obu skalach równocześnie nie potwierdzono ani jednej istotnej statystycznie różnicy. Dla 18 par miało to miejsce tylko dla skali S1, a dla kolejnych 4 par – tylko dla skali S2.

Tabela 4

Wyniki uzyskane przy testowaniu hipotezy zerowej o identyczności rozkładów populacji pochodzących z różnych regionów z uwzględnieniem skal S1 i S2 – osoby o opiniach stabilnych (test Kruskala-Wallisa, porównania wielokrotne)

Porównywane regiony	Skala	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8	C9
R1 R2	S1	—	—	—	—	+	—	—	—	—
	S2	+	—	—	—	—	—	—	—	—
R1 R3	S1	—	—	+	—	—	—	—	+	—
	S2	—	—	+	—	—	—	—	+	—
R1 R4	S1	—	+	+	—	—	+	—	—	—
	S2	—	+	+	—	—	+	—	—	—
R1 R5	S1	—	+	+	—	—	+	—	+	—
	S2	—	+	+	—	—	+	—	+	—
R1 R6	S1	—	—	+	—	—	—	—	—	—
	S2	—	—	+	—	—	—	—	—	—
R2 R3	S1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	S2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
R2 R4	S1	—	+	—	—	+	—	+	—	—
	S2	—	+	—	—	+	—	+	—	—
R2 R5	S1	—	+	—	—	—	—	—	—	—
	S2	—	+	—	—	—	—	—	—	—
R2 R6	S1	+	+	—	—	+	—	+	—	—
	S2	+	+	—	—	—	—	+	—	—
R3 R4	S1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	S2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
R3 R5	S1	—	+	—	+	—	—	—	—	—
	S2	—	—	—	+	—	—	—	—	—
R3 R6	S1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	S2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
R4 R5	S1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	S2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
R4 R6	S1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	S2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
R5 R6	S1	—	—	—	+	—	—	—	+	—
	S2	—	—	—	—	—	—	—	+	—

Źródło: jak w tabeli 3.

Tabela 5

Wyniki uzyskane przy testowaniu hipotezy zerowej o identyczności rozkładów populacji pochodzących z różnych regionów z uwzględnieniem skal S1 i S2 – osoby o opiniach niestabilnych (test Kruskala-Wallisa, porównania wielokrotne)

Porównywane regiony	Skala	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8	C9
R1 R2	S1	—	—	+	—	—	—	—	+	+
	S2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
R1 R3	S1	—	—	+	+	—	— +	—	+	+
	S2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
R1 R4	S1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	S2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
R1 R5	S1	—	—	+	—	—	—	—	+	+
	S2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
R1 R6	S1	—	—	—	+	—	—	—	+	+
	S2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
R2 R3	S1	— +	—	—	—	—	—	—	—	—
	S2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
R2 R4	S1	—	—	—	—	—	—	+	—	—
	S2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
R2 R5	S1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	S2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
R2 R6	S1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	S2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
R3 R4	S1	— +	—	+	—	—	—	—	—	—
	S2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
R3 R5	S1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	S2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
R3 R6	S1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	S2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
R4 R5	S1	— +	—	+	—	—	—	—	—	—
	S2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
R4 R6	S1	—	—	+	+	—	—	—	—	—
	S2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
R5 R6	S1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	S2	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Źródło: jak w tabeli 3.

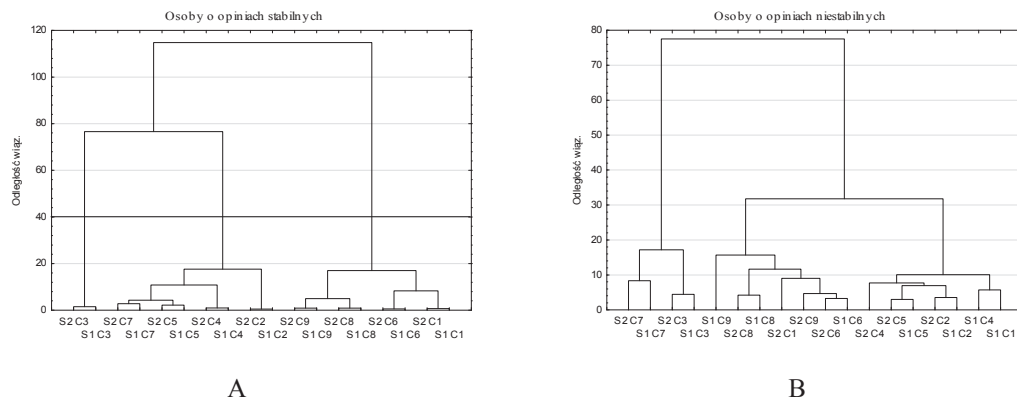
Z kolei na rysunku 2 pokazano diagramy drzewa pozwalające prześledzić podobieństwo między ważnością uwzględnionych celów, wyliczoną zarówno na podstawie skali S1, jak i S2. Na diagramie A widać wyraźnie, że na początku (przy małej odległości wiązania) łączone są ze sobą wartości uzyskane dla tego samego celu na obu skalach. Dopiero potem następuje łączenie różnych celów między sobą. Dokonując odcięcia na wysokości pomiędzy 20 a 70 uzyskujemy trzy grupy celów, które wyrażają to, co „musi być”, „powinno być”

i „może być” uwzględnione w budżecie rodzinnym. W pierwszej grupie znajduje się zakup żywności (cel C1), w drugiej – potrzeba bezpieczeństwa (cele C5 i C7), dobra trwałe (C4) i usługi czasu wolnego (C2), a w trzeciej inwestycje (C9, C8, C6) i usługi materialne związane z wygodą (C1).

Co innego ujawnia diagram B. Osoby zakwalifikowane do klas niestabilnych miały problemy przede wszystkim z oceną ważności celów C1 (zakup usług konsumpcyjnych materialnych), C4 (zakup dóbr trwałego użytku) oraz C9 (inwestowanie w obligacje Skarbu Państwa). Wobec wykazanego faktu znaczących różnic uzyskanych dla grup osób o opiniach stabilnych i niestabilnych, w kolejnym punkcie skupiono uwagę na osobach o opiniach stabilnych.

Rysunek 2

Porównanie diagramów drzewa ukazujących podobieństwo między zmiennymi (celami) mierzonymi na skali S1 i S2, a uzyskanymi dla osób o opiniach stabilnych (diagram A) i niestabilnych (diagram B) – metoda Warda, odległości euklidesowe

Źródło: jak w rysunku 1.

Cele konsumpcji, oszczędzania i inwestowania w regionach – analiza porównawcza

W tabeli 6 zamieszczono średnie wartości ważności celów konsumpcji, oszczędzania i inwestowania uzyskane dla poszczególnych regionów wraz z hierarchicznym uporządkowaniem celów. Pokazano w niej wyniki uzyskane jedynie na skali S2. Zestawienie hierarchii celów (prawa strona tabeli, kolumny od 8 do 13) pozwala dostrzec dwie pary regionów o identycznym uporządkowaniu celów. Pierwsza z nich to regiony R1 i R2 (centralny i południowy, kolumny 8 i 9), druga – regiony R4 i R6 (północno-zachodni i północny, kolumny 11 i 13). Różnica między nimi ujawnia się przede wszystkim w obszarze drugim, czyli wy-

datków, które „powinny być” uwzględnione w budżecie rodzinnym. W regionach centralnym i południowym na początkowych miejscach w hierarchii znalazły się cele związane z bezpieczeństwem (C7, C5 – ubezpieczenie na życie i oszczędzanie), natomiast zakup dóbr trwałych i usług czasu wolnego zajmują dopiero kolejne miejsca.

W regionach północnej Polski (regiony R4 i R6) w obrębie drugiej grupy celów zaobserwowano odwrotną kolejność - zaraz po wydatkach na żywność pojawiają się wydatki na usługi czasu wolnego (R2) i dobra trwałe (R4), za nimi dopiero uplasowało się oszczędzanie (C5) i usługi ubezpieczeniowe (C7).

Region wschodni (R3) wykazuje duże podobieństwo do regionów północnej Polski. Występują tu przestawienia w obrębie poszczególnych grup celów najwyżej o jedno miejsce (zaobserwowano dwa takie przestawienia). Mieszkańcy regionu południowo-zachodniego (R5), podobnie jak mieszkańcy Polski północnej, wysoko cenią czas wolny (cel C2 – drugie miejsce w hierarchii). Jednak w tym przypadku oszczędzanie (C5) i bezpieczeństwo finansowe rodziny (C7) zajmują kolejne miejsca w hierarchii celów.

Tabela 6

Średnie wartości ważności celów konsumpcji, oszczędzania i inwestowania w regionach wraz z uporządkowaniem hierarchicznym według wartości średnich uzyskanych według skali S2 (respondenci o opiniach stabilnych)

Cecha oceniana według skali S1	Średnia arytmetyczna w regionach						Hierarchia ważności w regionach					
	R1	R2	R3	R4	R5	R6	R1	R2	R3	R4	R5	R6
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>	<i>13</i>
C1	9,0	6,2	7,7	8,9	7,5	8,9	7	7	6	6	6	6
C2	11,3	9,8	13,0	15,7	15,2	13,6	5	5	3	2	2	2
C3	18,6	21,1	23,9	27,5	24,0	23,7	1	1	1	1	1	1
C4	12,1	11,8	13,7	12,9	10,6	12,8	4	4	2	3	5	3
C5	12,3	14,5	12,8	11,1	14,3	11,9	3	3	4	4	3	4
C6	9,2	8,2	7,4	6,1	6,6	6,9	6	6	7	7	7	7
C7	13,1	16,6	11,3	10,1	12,1	11,4	2	2	5	5	4	5
C8	7,5	6,1	4,9	4,1	3,6	6,1	8	8	9	8	9	8
C9	6,8	5,7	5,3	3,6	6,1	4,7	9	9	8	9	8	9

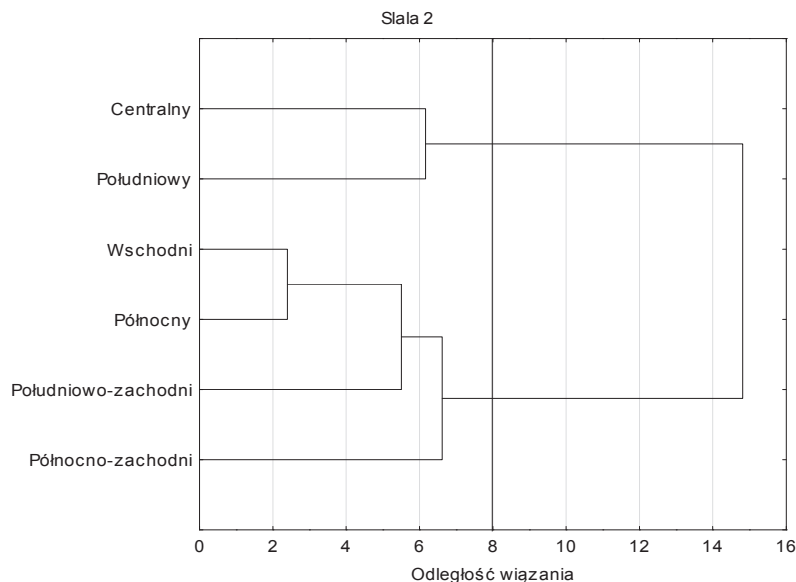
Źródło: jak w tabeli 3.

Grupowanie regionów z wykorzystaniem metod odległościowych (podobieństwo średniej wartości punktów przyznanych przez respondentów danemu celowi tabela 6, kolumny 2 do 7) pozwala wyróżnić dwa skupienia regionów (por. rysunek 3). Do pierwszego należą regiony R1 i R2 (centralny i południowy), do drugiego – regiony pozostałe. Warto w tym miejscu porównać uzyskane wyniki z rysunkiem 1, na którym pokazano podobny diagram,

ale sporządzony na podstawie charakterystyki ogólnoeconomicznej regionów. W obu przypadkach regiony zostały połączone w bardzo podobny sposób.

Rysunek 3

Diagram drzewa wskazujący na podobieństwo regionów - dane uzyskane dla osób o opiniach stabilnych i skali S2 – metoda Warda, odległości euklidesowe

Źródło: jak w rysunku 1.

Podsumowanie

Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej nie było jedynie faktem historycznym. W ciągu dziesięciu lat nastąpiły w naszym kraju istotne zmiany nie tylko w obszarze konsumpcji, oszczędzania i inwestowania, ale także w rozwoju poszczególnych regionów. Niektóre rozwijały się szybciej, inne wolniej.

Zaprezentowane wyniki badań pozwalają zauważyć, że w tych regionach, które (na podstawie zmiennych ogólnoeconomicznych) można uznać za stosunkowo bogate (region centralny i region południowy), oszczędzanie pieniędzy (cel C7) plasuje się bardzo wysoko w hierarchii celów konsumpcji, oszczędzania i inwestowania, zaraz po zaspokojeniu podstawowych potrzeb (zakup dóbr żywnościowych – cel C3 – we wszystkich regionach uznany został za najważniejszy). Na miejscu trzecim znalazło się korzystanie z usług finansowych zwiększających bezpieczeństwo finansowe rodziny (cel C5). Z kolei w regionach o niższym produkcie narodowym brutto, niższych nakładach inwestycyjnymi oraz wyższym

bezrobociu, na drugim miejscu w hierarchii celów znalazł się zakup usług konsumpcyjnych związanych z czasem wolnym (cel C2). Oszczędzanie pieniędzy zajmuje dopiero pozycję czwartą lub piątą.

Analiza miesięcznych wydatków na 1 osobę w gospodarstwach domowych ujawniła z kolei, że w regionie najbogatszym (region centralny – R1) gospodarstwa domowe relatywnie mniej wydają na żywność i mieszkanie, a więcej na zdrowie, szkolnictwo i rekreację.

Jak wspomniano we wstępie, oszczędzanie pieniędzy przez obywateli jest pożądane zarówno ze względu na dobrobyt finansowy i bezpieczeństwo rodzin, jak i stan całej gospodarki. Jeśli w przyszłości chcemy być społeczeństwem bogatym, musimy się nauczyć oszczędzać, a oszczędzać można nie tylko pieniądze, ale także energię, czas czy zdrowie. Uzyskane wyniki wskazują na to, że bogate regiony Polski mają szansę stać się jeszcze bogatsze m.in. dzięki postawie mieszkańców wobec oszczędzania. Bogactwo regionów przekładać się będzie z kolei na poziom wykształcenia i stan zdrowia ludności. Z tym ostatnim silnie związana jest rekreacja. W dochodzeniu do dobrobytu niezmiernie istotna jest edukacja obywateli, gdyż ma ona wpływ na świadomą i odpowiedzialną konsumpcję.

Przeprowadzona analiza stabilności opinii respondentów w obszarze ważności celów konsumpcji, oszczędzania i inwestowania ujawniła, że powtarzalne opinie wyraziło ogółem tylko 74,4% badanych osób. Jedną z przyczyn takiego zjawiska może być bezrefleksyjne wydawanie pieniędzy przez niektórych obywateli naszego kraju. Duże zróżnicowanie w tym względzie między regionami (19,0% osób o opiniach niestabilnych w regionie szóstym i 32,0% w regionie drugim) pozwala przypuszczać, że jedną z przyczyn takiego wyniku mogły być również warunki prowadzenia badania, na co badacze powinni w przyszłości zwrócić szczególną uwagę.

Bibliografia

- Aczel A.D. (2000), *Statystyka w zarządzaniu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Czapiński J., Panek T. (red.), *Diagnoza Społeczna 2013. Warunki i jakość życia Polaków (2013)*, Raport, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa.
- Lewis S., Messy F. (2012), *Financial Education, Savings and Investments: An Overview*, "OECD Working Papers on Finance", *Insurance and Private Pensions*, No. 22, OECD Publishing, <http://dx.doi.org/10.1787/5k94gxrw760v-en> [dostęp: 23.02.2014].
- Poggi A., Bizzotto G., Devicienti F., Vesani P. (2011), *Quality of Life in Europe: Empirical evidence*, Walqing Working Paper 2011.4, <http://www.walqing.eu> [dostęp: 23.02.2014].
- Postawy Polaków wobec oszczędzania (2012)*, raport Fundacji Kronenberga przy Citi Handlowy, TNS Polska, wrzesień.
- Regiony Polski (2013)*, GUS, Warszawa.
- Stanisz A. (2007), *Przystępny kurs statystyki z zastosowaniem STATISTICA PL na przykładach z medycyny*, Tom 3. *Analizy wielowymiarowe*, StatSoft Polska Sp.z o.o., Kraków.
- Stobiecka J. (2014), *Interpretacyjne konsekwencje oceny stabilności opinii w badaniach konsumpcji, oszczędzania i inwestowania*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, w druku.

The Eurosystem Household Finance and Consumption Survey. Results from the first wave (2013), "Statistics Paper Series", No. 2 /April, European Central Bank Frankfurt.

Consumption, Saving and Investing at the Individual Level – the Regional Approach³

Summary

The goal of the study is a comparative analysis of the way the nine purposes of consumption, saving and investing are perceived by representatives of six regions of Poland. The author assessed the stability of respondents' opinions as regards the importance of purposes. She analysed the differences between the regions and groups of individuals with stable and unstable opinions. She determined the hierarchy of purposes for individual regions. She also grouped the objects (regions) and variables (purposes of consumption, saving and investing) by their similarity. The analysis was carried out with the use of the Kruskal-Wallis test and the cluster analysis. The author proved the need to check reliability of respondents' opinions to have conclusions justified on substance. She revealed the convergence between the overall economic characteristics of regions and the perceived importance of purposes. This confirms not only the differentiation of regions but also the need for consumer education. The article is of the research nature.

Key words: consumption, saving, investing, importance of purposes, stability of opinions, cluster analysis.

JEL codes: I31

Потребление, экономия денег и инвестирование на индивидуальном уровне – региональный разрез⁴

Резюме

Основная цель работы – провести сопоставительный анализ способа восприятия важности девяти целей потребления, экономии денег и инвестирования представителями шести регионов Польши. Провели оценку стабильности мнений респондентов по отношению к важности целей. Анализ охватил отличия между регионами и группами лиц со стабильными и нестабильными мнениями. Определили иерархию целей для отдельных регионов. Провели группирование объектов (регионы) и переменных (цели потребления, экономии денег и инвестирования) по их сходству. Анализ провели с использованием критерия Краскела-Уоллиса, а также кластерного анализа. Выявили необхо-

³ The study is a part of the project financed on means of the National Science Centre assigned on the basis of the decision No. DEC-2011/01/B/HS4/04758.

⁴ Работа – часть проекта, финансируемого за счет средств Национального центра науки, выделенных на основе решения № DEC-2011/01/B/HS4/04758.

димось проверить достоверность мнений респондентов, чтобы выводы были доказаны по существу. Выявили сходность между общеэкономической характеристикой регионов и воспринимаемой важностью целей. Это подтверждает не только дифференциацию регионов, но и необходимость потребительского обучения. Статья имеет исследовательский характер.

Ключевые слова: потребление, экономия денег, инвестирование, важность целей, стабильность мнений, кластерный анализ.

Коды JEL: I31

Artykuł nadesłany do redakcji w grudniu 2014 roku

©All rights reserved

Afiliacja:

dr hab. inż. Jadwiga Stobiecka

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

Wydział Zarządzania

Katedra Analizy Rynku i Badań Marketingowych

ul. Rakowicka 27

31-510 Kraków

tel.: 12 293 52 59

e-mail: stobiecj@uek.krakow.pl